

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרקים ראשון - שלישי

הלכות קריאת שמע

סוגיה נג: דיני ערוה לקריאת שמע (2):
הישן עם אשתו ובניו ודין נגיעה בערוה

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

סוגיה נג: דיני ערוה לקריאת שמע (2): הישן עם אשתו ובניו ודין נגיעה בערוה

* *

רקע

למדנו בסוגיה הקודמת שהאיסור לעסוק בדבר שבקדושה כנגד ערוה כולל שתי הלכות:
א. אסור לאדם לעסוק בדבר שבקדושה כשערוהו מגולה. ב. אסור לאדם לעסוק בדבר שבקדושה כשיש ערוה כנגדו.
הלכה נוספת, שגם נלמדת כנראה מפסוק זה, אך בה נחלקו התנאים, היא שאסור לאדם לעסוק בדבר שבקדושה כשולבו רואה את הערוה.
דין הישן עם אשתו ובניו אינו נכלל באף אחת מההלכות הללו, אך הוא קשור לדין נגיעה בערוה המובא בהמשך הפרק [כה:]. הראשונים והפוסקים נחלקו במהות דינים אלו ובגדריהם.

מקורות

- א. גמ' כד. "בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה... דלא איתמר לא איתמר"
- ב. גמ' כה: "ת"ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא... והלכתא נוגע אסור רואה מותר"
- ג. רש"י כד. ד"ה ואפילו אשתו עמו, אשתו כגופו
תוס' ד"ה שנים, והתניא
רא"ה ד"ה שנים שהיו ישנים בטלית, "... עד שתהא טלית מפסקת ביניהם"
רי"ף טו. "שנים שהיו ישנים בטלית אחת... ושערך צמח"
[תלמידי רבינו יונה ד"ה שנים, ואידי]
רא"ש סי' לה
- ד. תוס' כה: והלכתא
תלמידי רבינו יונה טז: ד"ה והלכתא
טור סי' עד
- ה. רמב"ם הל' קריאת שמע פ"ג הל' יח-יט
- ו. שו"ע סי' עג, ומשנה ברורה; סי' עד סע' ה, ומשנה ברורה

רא"ה ד"ה שנים שהיו ישנים בטלית אחת

שנים שהיו ישנים בטלית אחת. קימא לן כרב יוסף דאמר אשתו כיון דכגופו היא מותר להחזיר פניו ולקרוא. פירוש שיחזירו שניהם פניהם, וערפו של זה כנגד ערפו של זה, דאי לא - הוה נוגע בערוה ואסור. והשתא מותר, ואף על גב דנגעי עגבות בהדי הדדי לית כאן משום נוגע בערוה אלא כנוגע בשאר בשר שבה, ומיהו באשתו לא קפיד בנגיעתה ולא מהרהר, אבל באיניש דעלמא מהרהר

משום נגיעת עגבות. ולהכי לא שארי אלא דוקא באשתו, אבל אחר כגון בניו ובני ביתו, כיון דלאו כנופיה הוא אסור לקרות קריית שמע עד שתהא טלית מפסקת ביניהם.

טור אורח חיים סימן עד

היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא ראשו מפני הצינה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא, אף על גב דלבו רואה את הערוה קאמר ת"ק דשרי. ויש אומרים על לבו, דקסברי לבו רואה את הערוה אסור. ופסק רש"י כת"ק דלבו רואה את הערוה מותר, ור"י פסק כיש אומרים שאוסרים, וכן פסק רב אלפס ורבינו חננאל. הילכך היה רוחץ במים צלולים אל יתכסה בהן ויקרא - שלבו רואה את הערוה, ואם הם עכורים ואין ריחן רע - מותר. וכן אם לבו רואה את ערות חברו - אסור, ושאר איבריו שרואין אותה, אפילו עקבו שמכוון כנגדה, מותר. אבל אם נוגעים בה אסור, בין אם נוגעים בערותו או בערות חברו. לכן כתב הראב"ד כל איבריו שנוגעים בערוה, אחד ידיו ואחד ירכותיו שהערוה שוכבת עליהם, אסור לקרות קריאת שמע מפני שהוא מתחמם ומטריד. היתה טליתו חגורה לו על מתניו, יכול לקרות קריאת שמע, אף על פי שאסור להתפלל עד שיכסה לבו.

הסבר הסוגיה

בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה: שנים שישנים במטה אחת - מהו שזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע, וזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע? [גמ' כד.]

רב יוסף בריה דרב נחוניא מסתפק אם מותר לשני בני אדם הישנים במיטה אחת להחזיר פניהם זה מזה ולקרוא קריאת שמע, וברור לו שאסור להם לקרוא קריאת שמע כשפניהם זה כלפי זה. בספקו נחלקו תנאים ואמוראים: שמואל מתיר, רב יוסף מתיר רק כשישן עם אשתו, ויש תנא האוסר אף כשאשתו ישנה עמו [כנראה שהוא מתיר כשישן עם בניו הקטנים].

דין סוגייתנו אינו מובן. למדנו שאסור לעסוק בדבר שבקדושה כשערוותו או ערות חברו מגולות, אך בסוגייתנו גם ערותו וגם ערות חברו מכוסות, ומדוע אסור לו לקרוא קריאת שמע כשפניו כלפי חברו? אמנם, אסור לקרוא קריאת שמע כשלבו רואה את הערוה, אך לגבי דין זה אין הבדל בין ישן לבדו לבין ישן עם חברו, וחובה להעמיד את הסוגיה כשחוצץ בכגדו כנגד לבו [תוס' ד"ה שנים, רמב"ם פ"ג הי"ח].

הראשונים עונים על שאלה זו בשתי תשובות שונות:

א. רש"י [ד"ה ואפילו אשתו עמו] מפרש: "כל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים פשיטא ליה דאסור דאיכא הרהור נגיעת ערוה על ידי אברי תשמיש". האיסור לקרוא כשפניו כלפי חברו הוא מפני איסור נגיעת ערוה, ואיסור זה הוא מפני שנגיעת ערוה גורמת להרהור, ואסור מדרבנן לקרוא קריאת שמע כשיש הרהור הגורם ל"קלות ראש וחסרון אימה" [לשון החזו"א סי' טז סע' ב ד"ה וערותו].

ב. מהרשב"א¹ [ד"ה והא איכא עגבות] משמע שהוא מפרש שאסור לקרוא קריאת שמע כשפניהם זה לזה אף כשאינם נוגעים זה בזה. ערוה הגלויה לגוף אחר כלולה מהתורה בדין "לא יראה בך ערות דבר", למרות שהערוה מכוסה בסדין ואינה גלויה לכל.

¹ דברי הרשב"א מבוארים באריכות בנספח לסוגיה.

מקשה הגמ', מדוע מותר לאיש ואשתו להחזיר פניהם ולקרוא קריאת שמע, "והא איכא עגבות [=אחוריים]". הסבר שאלת הגמ' הוא מדוע מותר לקרוא קריאת שמע כשמחזירים פניהם ואסור לקרוא קריאת שמע כשפניהם זה כלפי זה, והרי עגבות הן ערוה, וממילא אין חילוק בין נגיעה באברי התשמיש לבין נגיעה בעגבות². מתרצת הגמ' שסוגייתנו מסייעת לרב הונא הסובר שעגבות אין בהן משום ערוה, ולכן אין איסור לקרוא קריאת שמע כשנוגע בעגבות.

תירוץ הגמ' צריך תלמוד, אם עגבות אינן ערוה, ולכן מתיר רב יוסף לאדם הישן עם אשתו להחזיר פניו ולקרוא קריאת שמע, מדוע הוא אוסר זאת לאדם הישן עם חברו? התשובה לשאלה זו פשוטה. דין נגיעה בערוה זהה לדין ראיית ערוה, ושניהם נובעים מדין "והיה מחניך קדוש". עגבות אינן ערוה, אך אף על פי כן אסור לגעת בהן בזמן קריאת שמע מפני שנגיעה זו גורמת להרהור ו"לקלות ראש וחסרון אימה". בדין נגיעה בערוה אין חילוק בין ערות אשתו לבין ערות אדם אחר, אך בדין נגיעה בעגבות שאיסורו מפני "קלות ראש וחסרון אימה", יש חילוק בין נגיעה בעגבות אשתו לנגיעה בעגבות חברו, מפני ש"באשתו לא קפיד בנגיעתה ולא מהרהר, אבל באיניש דעלמא מהרהר משום נגיעת עגבות" [רא"ה ד"ה שנים שהיו]³.

כדי להעמיק בהסבר זה יש ללמוד את המשך הסוגיה. הגמ' מביאה סיוע לרב הונא מהמשנה במסכת חלה [פ"ב מ"ג] האומרת ש"אשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה, מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע". האשה שיושבת וקוצה לה חלתה כשהיא ערומה, עגבותיה מגולות, וכיצד יכולה לברך? על כרחנו שעגבות אין בהן משום ערוה. הגמ' דוחה את הראיה מהמשנה מפני שרב נחמן בר יצחק מעמיד את המשנה כשפניה טוחות בקרקע, וכשפניה טוחות בקרקע עגבותיה מכוסות [המאירי (ד"ה הערום) מפרש שהיא יושבת בעפר תיחות, ולכן עגבותיה מכוסות]. ניתן להבין את דברי רב נחמן בר יצחק בשתי דרכים:

א. רב נחמן בר יצחק חולק על רב הונא, ולדעתו יש בעגבות משום ערוה, ולכן הוא מעמיד את המשנה כשפניה טוחות בקרקע.

ב. רב נחמן בר יצחק מעמיד את המשנה כשפניה טוחות בקרקע כדי שערותה לא תהיה מגולה, ואין הכרח שהוא חולק על רב הונא. הגמ' רק דוחה את ראיית רב הונא מהמשנה, מכיוון שדין המשנה הוא כשפניה טוחות בקרקע, וממילא גם עגבותיה מכוסות⁴.

² ניסחנו את השאלה לפי הסברו של רש"י שמדובר בנגיעה, כיוון שהסבר זה מקובל על רוב הראשונים [רמב"ם פ"ג ה"ח, רא"ה ד"ה שנים שהיו, ריטב"א ד"ה מהו שיחזיר, מאירי ד"ה איש]. הרשב"א יסביר ששאלת הגמ' היא שעגבות מוגדרות כערוה, ואסור לקרוא קריאת שמע כשעגבותיו גלויות לגוף אחר.

³ הסבר זה אינו מתיישב עם דברי רש"י [ד"ה ואפילו אשתו עמו], שהרי לדעתו גם איסור נגיעה באברי התשמיש הוא מפני הרהור. אולי ניתן לפרש: "דאיכא הרהור נגיעת ערוה על ידי אברי תשמיש", שהוא אינו נוגע אלא מהרהר שמא יגע.

⁴ כך מוכח מפסק הרא"ש [חלה ס"ג] שמביא את דברי רב נחמן בר יצחק בחדא מחתא עם הירושלמי [פ"ג ה"ד] שעגבות אין בהן משום ערוה. ניתן גם לפרש שהגמ' אינה מביאה את דברי רב נחמן בר יצחק כדחיית הראיה, אלא כפרשנות המשנה גרידא.

נראה, שהראשונים נחלקו בשתי הדרכים הללו. המאירי [ד"ה הערום] מפרש שעגבות הן ערוה, ואסור לאדם לקרוא קריאת שמע אלא אם כיסה את עגבותיו, והרא"ה [ד"ה שנים] מפרש שעגבות אינן ערוה⁵.

מחלוקת ראשונים זו משמעותית מאוד להבנת סוגייתנו, ולהבנת דין נגיעה בערוה המפורש בגמ' [כה:]. לפי שיטת הרא"ה שעגבות אין בהן משום ערוה, הסבר סוגייתנו והסבר דין נגיעה בערוה הם כמבואר לעיל. דין נגיעה בערוה הוא כדין ראיית ערוה, ואין בו חילוק בין אדם לאדם. עגבות אינן ערוה, ונגיעתן אסורה מדין הרהור בלבד, ולכן מחלק רב יוסף בין נגיעה בעגבות חברו הגורמת להרהור לבין נגיעה בעגבות אשתו שאינה גורמת להרהור. לפי שיטת המאירי עגבות הן ערוה ואף על פי כן מותר לאדם לקרוא קריאת שמע בזמן שנוגע בעגבות אשתו. משמעות הדבר היא שהמאירי סובר כשיטת רש"י [ד"ה אפילו אשתו עמו], שאיסור נגיעה בערוה הוא משום הרהור. נגיעה באיברי התשמיש גורמת להרהור אפילו כשנוגע באשתו, ואילו נגיעה בעגבות גורמת, לדעת רב יוסף, הרהור רק כשנוגע בעגבות חברו ולא כשנוגע בעגבות אשתו.

לפי הרא"ה שעגבות אין בהן משום ערוה, סוגייתנו מחדשת דין שאין לו מקור נוסף, דין נגיעה הגורמת להרהור. לפי המאירי שיש בעגבות משום ערוה, סוגייתנו אינה מחדשת דין נוסף, אלא רק מרחיבה את גדריו דין נגיעה בערוה הנדון בדף כה.:

לפי הרא"ה, אסור לשניים הישנים במיטה אחת לקרוא קריאת שמע כשפניהם זה לזה, מפני האיסור לקרוא קריאת שמע בזמן נגיעה בערוה. אך כשמחזירים פניהם אין איסור מחמת נגיעה בערוה מפני שעגבות אין בהן משום ערוה. מחדשת סוגייתנו שיש דין נוסף, דין הרהור. דין זה אינו תלוי בהגדרה הלכתית של ערוה, אלא במציאות של דרך הרהור בכל מקרה ומקרה. שמואל סובר שמגע של גוף בגוף אינו גורם להרהור, לא בין שני אנשים ולא בין איש לאשתו, ולכן מותר להם להחזיר פניהם ולקרוא קריאת שמע. רב יוסף סובר שמגע של גוף בגוף גורם להרהור, ואסור לקרוא קריאת שמע כששני אנשים ישנים ביחד, ורק כשישן עם אשתו שרגיל בה, אין הרהור ומותר להחזיר פניו ולקרוא קריאת שמע. הברייתא החולקת על רב יוסף סוברת שאף באשתו יש הרהור, ולכן מותר לו להחזיר פניו ולקרוא קריאת שמע רק כשישן עם ילדיו הקטנים.

לפי המאירי, איסור קריאת שמע בזמן נגיעה בערוה אינו תלוי בהגדרה של ערוה, אלא בדין הרהור, וסוגייתנו מרחיבה את גדריו האיסור. אביי ורבא [כה:] דנים במקרה שנוגע בגיד עצמו, ושם יש הרהור כשנוגע עם עקבו בגיד שלו. סוגייתנו עוסקת במקרה שנוגע בעגבות חברו, ובזה יש מחלוקת תנאים ואמוראים מתי יש הרהור. שמואל סובר שאין הרהור כשנוגע בעגבות חברו, רב יוסף סובר שיש הרהור כשנוגע בעגבות חברו, אך אין הרהור כשנוגע באשתו, והברייתא סוברת שיש הרהור אף כשנוגע בעגבות אשתו.

⁵ גם הפוסקים נחלקו בשתי הדרכים הללו בהבנת הסוגיה. הבית יוסף [סי' ר"ו סעי' ג' ד"ה ולא יכרך] פוסק שעגבות הן ערוה, וכן פוסק אליה רבה [סי' עד סק"ה]. המגן אברהם [סי' ר"ו סק"ה] חולק ופוסק כרב הונא שעגבות אין בהן משום ערוה.

הרמב"ם [פ"ג הי"ח] פוסק: "שנים שהיו ישנים בטלית אחת כל אחד מהן אסור לקרות אף על פי שיכסה מתחת לבו עד שתהא טלית מפסקת ביניהן עד שלא יגע בשר זה בכשר זה **ממתניו ולמטה**, ואם היה ישן עם אשתו או בניו ובני ביתו הקטנים הרי גופן כגופו ואינו מרגיש מהן, לפיכך אף על פי שבשרו נוגע בהם **מתזיר פניו** וחוצץ מתחת לבו וקורא".

שתי נקודות מתחדשות בפסק הרמב"ם:

א. מותר לאדם הישן עם חברו במטה לקרוא קריאת שמע רק כש"טלית מפסקת ביניהן עד שלא יגע בשר זה בכשר זה ממתניו ולמטה".

ב. מותר לאדם הישן עם אשתו להחזיר פניו ולקרוא קריאת שמע למרות שהיא אינה מחזירה פניה [כך מדייק מדבריו הגר"א סי' עג סע' ב אות ב].

הרא"ה [ד"ה שנים] חולק על שתי הנקודות הללו. לדעתו הטלית צריכה להפסיק רק בין העגבות שלו לעגבות של חברו, ולדעתו מותר לאדם הישן עם אשתו לקרוא קריאת שמע ללא הפסקת טלית רק כששניהם מחזירים פניהם. המחלוקת הראשונה היא בגדרי הרהור. הרמב"ם סובר שנגיעה בכל פלג הגוף התחתון גורמת להרהור, ואילו הרא"ה סובר שרק נגיעה בעגבות גורמת להרהור. המחלוקת השנייה היא מחלוקת במהות אסור נגיעה בערוה. לדעת הרא"ה דין נגיעה כדין ראייה - כשנוגע בערות חברו הרי הוא כקורא כנגד הערוה, וכשחברו נוגע בערותו הרי ערותו כמגולה [בטור (סי' עד) מפורש שדין נגיעה בערוה הוא אף כשנוגע בערות חברו]. לדעת הרמב"ם דין נגיעה אינו כדין ראייה, ואסור בקריאת שמע מפני שהנגיעה מגדירה את ערותו כמגולה, ולכן לדעתו האיסור רק כשנוגעים בערותו ולא כשנוגע בערות חברו.

סיכום

דין שניים הישנים במיטה אחת מורכב בעצם משלושה דינים:

א. דין פניהם זה כנגד זה.

ב. דין עגבותיהם נוגעות זו בזו.

ג. דין בשרם נוגע זה בזה.

רוב הראשונים סוברים שהדין הראשון הוא מדין נגיעה בערוה, ואסור להם לקרוא קריאת שמע כשם שאסור לקרוא קריאת שמע כשעקבו נוגע בערותו. הרמב"ם סובר שאסור לקרוא קריאת שמע רק כשנוגעים בערותו, ולכן רק הקורא צריך להחזיר פניו, והרא"ה סובר שאסור לקרוא קריאת שמע גם כשנוגע בערות חברו, ולכן שניהם צריכים להחזיר פניהם. להבנה זו, האיסור הוא רק כשנוגעים זה בזה. הרשב"א סובר שהאיסור הוא מפני שערותו מגולה לגוף חברו, והאיסור הוא אף כשאינם נוגעים זה בזה.

⁶ ניתן להוכיח את ההבנה שנגיעה מגדירה את הערוה כערוה מגולה, מההשוואה שהגמ' משווה בין דין עקבו נוגע בערוה לדין עקבו רואה את הערוה. עקבו רואה את הערוה אינו גורם להרהור, והסיבה היחידה לאסור היא מפני שהוא מגדיר את הערוה כמגולה. להלכה אנו פוסקים שעקבו רואה את הערוה מותר מפני שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, אך בני אדם יכולים להקפיד שעקבם לא יגע בערוה.

דין עגבותיהם נוגעות זו בזו תלוי, לדעת הרא"ה, בשאלה אם יש בעגבות משום ערוה. אם עגבות הן ערוה, אסור היה אפילו לאיש ואשתו להחזיר פניהם ולקרוא קריאת שמע, מפני איסור נגיעה בערוה. ההיתר לקרוא הוא מפני שעגבות אינן ערוה, אלא רק גורמות להרהור, וכיוון שהוא רגיל באשתו אין לו הרהור. לדעת המאירי דין עגבותיהם נוגעות זו בזו אינו תלוי בשאלה אם עגבות הן ערוה, מכיוון שלדעתו איסור נגיעה בערוה הוא איסור נגיעה בערוה הגורמת להרהור בלבד, ונגיעה בעגבות של אשתו אינה גורמת להרהור. נגיעה בעגבות של חברו גורמת להרהור, ולכן אסור לשניים הישנים במטה אחת להחזיר פניהם ולקרוא קריאת שמע.

לדעת הרמב"ם, החידוש של סוגייתנו הוא דין בשרם נוגע זה בזה. נגיעה בבשר חברו גורמת להרהור, ולכן אסור לקרוא קריאת שמע במצב זה. נגיעה בבשר אשתו שרגיל בה אינה גורמת להרהור, ומותר להחזיר פניו ולקרוא קריאת שמע. הרא"ה סובר שנגיעה בבשר אינה גורמת להרהור, ומספיק שהטלית מפסקת בין עגבותיהם כדי לקרוא קריאת שמע.

הראשונים נחלקו בדין עגבות, הרא"ה סובר שעגבות אין בהן משום ערוה, ולכן מותר לאדם שעגבותיו מגולות לקרוא קריאת שמע. המאירי חולק, ולדעתו עגבות הן ערוה, ואסור לאדם שעגבותיו מגולות לקרוא קריאת שמע. לראב"ד [בספר הבתים שער חמישי סי' כז] שיטה שלישית בדין עגבות. הראב"ד סובר שעגבות אינן ערוה ומותר לאדם שעגבותיו מגולות לקרוא קריאת שמע, אך אסור לקרוא קריאת שמע כנגד עגבותיו של חברו. לדעתו, עגבותיו של איש מקבילות לטפח מגולה באשה⁷, שאינו מהווה ערוה לעצמה אך מהווה ערוה לחברתה.

הלכה

השו"ע [סי' עג סע' א] פוסק כרמב"ם [פ"ג הי"ח] ששניים הישנים בטלית אחת ובשר שניהם נוגע זה בזה אסורים לקרוא קריאת שמע אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהם ממתניהם ולמטה. בהמשך [סע' ב] הוא פוסק כרי"ף [טו.] וכרמב"ם [שם], שאם ישן עם אשתו יכול לקרוא בהחזרת פנים לצד אחר, אך מביא את שיטת ר"י [ברא"ש סי' לה] הפוסק כתנא דברייתא, וכותב שנכון לחוש לדבריו.

הפרי חדש [סי' עג סק"א] מחדש, שהקורא קריאת שמע בהחזרת פניו ללא הפסק סדין, אינו צריך לחזור ולקרוא. לדעתו, כיוון שהאיסור אינו מדין "לא יראה בך ערות דבר", אלא משום "דמיטרד ואתי להרהורי", הדין הוא לכתחילה בלבד. הפרי מגדים [אשל אברהם סי' עג סק"א] מסתפק בדין זה.

המשנה ברורה [סי' עג סק"א] פוסק: "אם הם שוכבים פנים להדי פנים אסור לקרות בלא הפסקת טלית, אפילו אם אינם נוגעים, כל ששוכבים בקירוב אחד לחברו". החזון איש [סי' טז סע' ו ד"ה כ' במ"ב] תמה מאוד על איסור זה, שכן כל האיסור הוא משום הרהור הנגרם

⁷ בדין זה נעסוק בהרחבה לקמן סוגיה נד עמ' 253.

מנגיעה, ומה האיסור כשאינם נוגעים זה בזה? על פי הסברנו, מקור דינו של המשנה ברורה הוא מהרשב"א הסובר שאסור לקרוא קריאת שמע כשפניהם זה לזה מדין "לא יראה בך ערות דבר"⁸.

השו"ע [סי' עד סע' ה] פוסק שאסור לקרוא קריאת שמע כשאחד מאבריו נוגע בערותו או בערות חברו.

הבית יוסף [סי' רו סע' ג ד"ה ולא יברך] פוסק שעגבות הן ערוה, המגן אברהם [סי' רו סק"ה] חולק ופוסק שעגבות אינן מהוות ערוה. המשנה ברורה [סי' רו סקט"ז] פוסק להחמיר כבית יוסף.

נספח לסוגיה: ביאור דברי הרשב"א

כיוון שקשה להבין את דברי הרשב"א נצטט אותו במלואו עם פירוש דבריו: "והא איכא עגבות, פירש רש"י ז"ל עגבות דחבריה [רש"י מפרש שקושיית הגמ' "והא איכא עגבות" מתייחסת רק לעגבות חברו אבל עגבות שלו אינן מהוות ערוה בשבילו. (הערה: ברש"י שלפנינו מפורש שהאיסור הוא רק מפני נגיעת העגבות זו בזו, ולא כפי שכותב הרשב"א)], ותמיה לי דהא קתני זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא [מה האיסור בעגבות של חברו, והרי מותר להפנות גבו לערוה ולקרוא קריאת שמע. לגבי צואה נאמר "והיה מחניך קדוש", ולכן אסור לקרוא קריאת שמע כשיש צואה בדי' אמותיו, אך לגבי ערוה נאמר "ולא יראה בך ערות דבר", כשהערוה מאחוריו היא אינה נראית? ועוד דאם כן כי קאמרינן עגבות אין בהן משום ערוה מאי קא מסייע מהאשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה, דשאני התם דעגבות דנפשה איכא עגבות דחברתה ליכא [לפי פירושו של רש"י שעגבות מהוות ערוה לחברו ולא לעצמו, אין ראייה מהמשנה "אשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה" לדין עגבות, מפני ששם מדובר בעגבותיה שאינן ערוה בשבילה, אבל אין ראייה שאינן ערוה לחברתה?]

ואפשר לומר לפי פירושו דכל שאין סודר מפסיק ביניהם והם תחת סודר אחד ואם יחזיר זה פניו כנגד זה היה רואה עגבות חברו ולא יראה ערות דבר קרינן ביה [החילוק של רש"י בין עגבות דידיה לעגבות דחבריה אינו משום דעגבותיו אינן ערוה בשבילו אלא רק בשבילו חברו, אלא רש"י סובר שבהוה אמינא של הגמ' עגבות הן ערוה גמורה, גם לגביו וגם לגבי חברו. אך כיוון שערותו מכוסה בסדין אין לו איסור לקרוא קריאת שמע מפני ערותו, אלא מפני ערות חברו הנמצאת יחד עמו. המצב שהוא וחברו תחת סודר אחד מוגדר כמצב של "יראה בך ערות דבר". אמנם כיוון שחברו מחזיר פניו ממנו, הוא אינו יכול לראות את ערות חברו אפילו אם יפנה אליו, ולכן הוא אינו כלול ב"לא יראה בך ערות דבר", אך עדיין עגבות חברו פונות אליו, וכיוון שהוא נמצא עמו תחת סודר אחד, ויכול לפנות אליו ולראות את עגבותיו, הוא כלול ב"לא יראה בך ערות דבר" ואסור בדבר שבקדושה], והלכך אף האשה שקוצה לה חלה ערומה אם איתא דעגבות איכא משום ערוה אף זו אסורה לקוץ ולברך דהא מיגליא וקיימא, אלא מדשרינן התם שמע מינה דעגבות

⁸ המשנה ברורה אינו מצטט את הרשב"א כמקור פסקו אלא את הפרי מגדים [אשל אברהם אות א] האומר שאסור לקרוא קריאת שמע אף כשאינם נוגעים זה בזה משום "לא פלוג".

אפילו ברואה אותן ליכא משום ערוה נכיוון שעגבות מוגדרות כחפצא של ערוה, ועגבותיו מותרות רק מפני שהן מכוסות בסדין ולא ניתן לראותן, אסור לאשה לקוץ חלתה כשהיא ערומה מפני שעגבותיה מגולות. מההיתר של המשנה לאשה ערומה לקוץ חלתה, מוכח שבעגבות אין משום ערוה] כך נראה לי ליישב פירוש רש"י ז"ל.

והנכון בעיני מה שפירש הראב"ד ז"ל, והא איכא עגבות דנפשיה שהן ערומות ואף על פי שהוא אינו רואה אותן הא לא כתיב לא תראה ערות דבר אלא לא יראה בכך ערות דבר, כלומר לא יראה הרואה בכך ערוה בשעה שה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך [הפירוש הנכון של שאלת הגמ' "והא איכא עגבות" מתייחס לעגבות שלו שהן גלויות כלפי חברו, וכיוון שהן גלויות כלפי חברו, הן כלולות בדין "לא יראה בכך ערות דבר" - לא יראה הרואה את ערותך. ערותו אינה כלפי חברו, ולכן אינה ערוה גלויה, אך עגבותיו כלפי חברו (ואסור לקרוא כך קריאת שמע אף כשחברו מחזיר פניו ממנו)], ומיהו משום עגבות דאשתו ליכא דכיון שאינו רואה ואינו נוגע אין בכך כלום [עגבות של אשתו אינן אוסרות עליו לקרוא קריאת שמע, מפני שהוא מפנה גבו אליה, והוא אינו רואה ערותה] אבל דנפשיה איכא משום ערוה. ושני ליה עגבות דנפשיה לית בהו משום ערוה [ואין דין "לא יראה בכך ערות דבר" לא בעגבות שלו ולא בעגבות של חברו] ודחבריה דאסור היינו משום נגיעה וטעמא משום דמטריד [האיסור לאדם הישן עם חברו לקרוא קריאת שמע אפילו כשמחזיר פניו, אינו מדין "לא יראה בכך ערות דבר" אלא מדין הרהור] אבל באשתו אפילו נוגע כל שמחזיר פניו ואינו רואה ערותה שרי דמחמת נגיעה לא מטריד הואיל וגס בה".